

Wychodzi w sobotę każdego tygodnia w objętości co najmniej jednego arkusza.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką pocztową rocznie 4 złr., półrocznie 2 złr. w państwie austriackiem.

W Rosyi rocznie 5 rubli srebr. w W. Księstwie Poznańskiem 3 talary.

ROLNIK

ORGAN URZĘDOWY

c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego.

Redakcja i Administracja „ROLNIKA”: ul. Ossolińskich l. 15 I piętro.

Inseraty zamieszczają się za opłatą 10 et od wiersza drobnym drukiem. Dla członków Towarzystwa gospodarskiego liczy się połowę ceny.

Manuskryptów nieumieszczonych nie zwraca się. Reklamacye uwzględnia się tylko do wyjścia numeru następnego.

TREŚĆ: Dr. Stefan Pawlik: Gospodarstwo ekstenzywne i intenzywne. (Ciąg dalszy). — Gospodarstwo krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy. (Ciąg dalszy). — Wartość użytkowa ręcznych separatorów. — W sprawie handlu ze Szwajcaryą. — Książka informacyjna dla kupna i sprzedaży zwierząt domowych. — Bank rolniczy. — Ogłoszenia.

Gospodarstwo ekstenzywne i intenzywne.

Napisał

Dr. Stefan Pawlik.

(Ciąg dalszy).

Z tych to powodów wypada, że krok naprzód w intenzywności tylko wówczas skutecznym będzie, jeżeli taż sama ilość produktów, uzyskana dotychczas przez większy nakład, przy użyciu wszystkich środków pomocniczych osiągnięta być może równie dobrze na innej i tańszej drodze. Jedynie wtenczas, jeżeli zdołamy znacznie taniej produkować (przez zmianę środków zarządu i rodzaju produkcji), będziemy mieć sposobność w tej samej ograniczonej powierzchni ziemi jeszcze dalsze obficie się procentujące i zyski przynoszące kapitały umieszczać, a dajemy wówczas sposobność przyczynienia się do wzrostu produkcji krajowej twórczemu kapitałowi, oraz istniejącym danym siłom roboczym. Takich środków pomocniczych, ułatwiających produkcję wiejskiemu gospodarstwu w nowszych czasach mamy dostateczną ilość. Wymienić nam wypada udoskonalone, a oszczędzające pracę maszyny i narzędzia, których odpowiednie użycie usuwa rzeczywiście w wysokim stopniu zapórę wzmożonej intenzywności, a którą jest właśnie wysoka płaca robotnika. Większa część nowszych maszyn wykonywa pewne prace gruntownie, pięknie i taniej, aniżeli gdyby one ręką ludzką były wykonane, a działanie to znacznie obniża wydatki.

Nowsze ulepszone maszyny i narzędzia otworzyły nam możliwość wprowadzania metody kultury zapewniającej nam wyższe i pewniejsze dochody, które bez tych maszyn nie byłyby możliwe, np. głęboka orka, siew rzędowy itd. Wydatki na uprawę zmniejszyły się przy użyciu tych nowych mechanicznych środków pomocniczych przy wielokrotnie lepszym staraniu o udawanie się kultur, podobnie wpłynęły na zmniejszenie kosztów zbioru technicznie udoskonalone żniwiarki i kosiarki, szczególnie zaś sposoby dalszej

przeróbki produktów przez użycie nowych środków pomocniczych, uczyniły ją tańszą i doskonalszą. Surowe produkta bywają wyzyskane lepiej i w ten sposób lepiej spieniężane. Coraz to więcej chociaż u nas jeszcze nader mało wprowadzone odpowiednie melioracje gruntów, osuszanie gruntów, nawodnianie łąk, kultury torfów itd. wywdzięczają wszędzie wydatek kapitału i pracy; melioracje ułatwiły nam tańszą produkcję i otworzyły nową drogę intenzywności w prowadzeniu gospodarstw wiejskich.

Jeżeli wreszcie pobieżnie wspomnimy o zdolniejszych i lepszych oborach zarodowych, rasach krów, odznaczających się mlecznością, które w ogólności odpłacają w danych warunkach sownie za większe dawki odpowiedniejszej karmy, dostarczając produktów cenniejszych, to przyznać musimy, że i w dziedzinie hodowli jesteśmy na najlepszej drodze do uzyskania tańszej produkcji. W końcu weźmy pod uwagę sztuczne nawozy i karmy treściwe. Przy roztropnym użyciu sztucznych nawozów, które w dzisiejszych czasach taką wielką rolę w handlu odgrywają, możemy często małymi dawkami, a zatem względnie w połączeniu z małym kosztem, dochody znacznie podnieść, o ile wybór dotyczącego środka nawozowego był szczęśliwym. Małe zwiększenie wydatków z jednej strony, a względnie wyższy i większą wartość przedstawiający dochód z drugiej strony, znaczy tyle, co względne zmniejszenie kosztów produkcji. Przez zastosowanie sztucznych tj. koncentrowanych nawozów, obfitsze i pewniejsze dochody treściwszej paszy, pozwalają nam następnie bogatsze i lepsze odżywienie zwierząt, co dla nas jest główną rzeczą, utrzymanie zdolniejszych znakomitych obór, które znowu lepiej zadana karmę wyzyskują i pośrednio spieniężają. Lepsze spieniężenie karmy oszczędza również wydatki, co znowu musi się przyczynić do sztucznie wywołanego, ale odpowiedniejszego stosunku wartości, pomiędzy dochodem surowym a kosztami.

Podobnie jak sztuczne nawozy przyczyniają się do zmniejszenia kosztów produkcji i tak zwane karmy treściwe. Zastosowanie tychże da się uzasadnić i wytlóma-

czyć i zdolne jest w wyższym jeszcze stopniu aniżeli karmy naturalne do utrzymania zdolniejszych, więcej wyzyskujących zadane karmy sztuk bydła. Zastosowanie pasz skoncentrowanych przyspiesza niejako zwierzęcą produkcję; skraca okres dojrzałości i przyspiesza wypasanie w stosunku do obfitszego użycia; zrealizowanie spodziewanego zysku wraz z kapitałem w tymże samym okresie czasu. Tenże sam interes z podobnym lub mniejszym cokolwiek zyskiem, znacznieszą liczbą razy może być przeprowadzonym, to znaczy równy kapitał musi się w przeciągu tegoż samego czasu wyżej oprocentować. My zapewniamy sobie pełny użytek dodatnich stron przyspieszonego obiegu kapitału.

Podobnież więc pasze treściwe prowadzą do wyzyskania i prędszego obiegu kapitałów i z tego powodu nadają się one wcale dobrze do obniżenia kosztów produkcji. Nawozy sztuczne, jakoteż i karmy treściwe mają względnie niską cenę, ponieważ obydwie te środki pomocnicze do pewnego stopnia zdołają znacznie obniżyć dochód surowy w stosunku do wydatków, przeto dopomagają one nadzwyczajnie do zmniejszenia kosztów produkcji i z tego powodu otwierają intenzywności szersze pole. Granice tegoż o tyle mogą być rozszerzone, o ile jest większą różnica między kosztami produkcji, a wartością dochodu surowego.

Objaśnienia powyższe zaledwie w zarysach grubszych przedstawione, wykazują nam dosyć dobitnie, że obawy nadmiernej intenzywności naszych gospodarstw wobec dzisiejszych warunków ekonomicznych nie są zawsze i wszędzie słuszne. Jednakowoż tylko tam intenzywność wskazana i uzasadniona być może, gdzie możemy taniej produkować. Jak daleko, tj. w jakich granicach intenzywność jest uzasadniona, tego w liczbach przedstawić niepodobna, w każdym poszczególnym wypadku należy po rozważnem i umiejętnem zastanowieniu się określić. Z wielu bardzo względów ogólne recepty nie mają racji bytu.

Dalsza nauka, jaka z powyżej skreślonych poglądów wynika, dotyczy kapitału, który w nowszych czasach w produkcji gospodarstwa wiejskiego coraz większą odgrywa rolę. Wszelkie środki pomocnicze zdolne do obniżki kosztów produkcji rolniczej (obok siły przyrody i pracy, które nie obniżają tychże kosztów) jakoto narzędzia i maszyny, urządzenia oszczędzające nakład pracy, przeprowadzenia melioracyi, zakupno karmy treściwej i nawozów sztucznych, doborowego ziarna do siewu itd., wymagają wydatków w gotówce; tylko z pomocą tego płynnego kapitału możemy wykonać to, co jest koniecznem w celu tańszej produkcji. Rolnik nie posiadający gotówki, by postępować z czasem dorównywać i uzyskując ją w sposób sztuczny, produkuje błędnie. Pieniądz rządzi światem a zarazem rządzi i w gospodarstwie wiejskiem; ułatwione wyzyskiwanie tanich kapitałów potrzebnych rolnikowi, jest bardzo ważnym środkiem pomocniczym do podniesienia produkcji gospodarstw do wyrwania właścicieli tychże gospodarstw z rąk lichwiarzy, do umożliwienia przeprowadzenia zbawienych w swych skutkach melioracyi.

Zastanowiwszy się nad ustąpieniem środków po-

moeniczych w celu wprowadzenia intenzywniejszego systemu gospodarstwa przyznać musimy zdaniom prof. dra Kraemer'a pierwszeństwo i powtórzmy zanim szereg postanowień (A. Kraemer „Die Grundlagen und die Einrichtung des landwirthschaftlichen Betriebes“ im Handbuch der gesamten Landwirthschaft von Dr. Th. Heinrich von der Goltz. Tübingen 1890):

1. Zwiększenie kapitału w nawozie.
2. Melioracye (usunięcie na gruntach wszelkich przeszkód wyższej kultury).
3. Staranna i gruntowna uprawa roli.
4. Zastosowanie odpowiednich machin i narzędzi rolniczych.

5. Tam gdzie zwiększenie produkcji zwierzęcej jest odpowiedniejszym, obszerne zastosowanie karmy treściwej.

Najdawniejsza reguła prowadzenia gospodarstwa przypisuje w rzeczywistości największą doniosłość z pomiędzy wszystkich gospodarczych zasad (które czynią gospodarstwo więcej opłacającym się), tym właśnie gospodarstwom, które mają na celu pomnożenie produkcji materii. Do tego celu możemy jedynie dojść przez zwiększone dawki nawozowe, przez pomnożony kapitał w tymże środku pomocniczym.

Słuszność powyższego zdania każdy rolnik przyzna. myśl ta sama przez się nasuwa się wszystkim. Weźmy jednakże np. ostateczny wypadek, gospodarstwo podupadłe o gruntach lichych, wyjałowionych, minimalne dochody przynoszących, gospodarstwo, posiadające zaledwie częściowe urządzenie. Majątek ten leży w okolicy, w której wszystkie ekonomiczne warunki w zupełności odpowiadają wyższej kulturze roli.

Od czegoż mamy rozpocząć, by gospodarstwo w tym wypadku doprowadzić do podniesienia dochodów?

Czy rozpoczniemy od wkładów kapitału obiegowego w ten sposób, że przeprowadzimy przedewszystkiem większe melioracye, następnie zakupimy wiele maszyn oszczędzających możliwie robotnika, czy kosztowne budynki, drogi i mosty pobudujemy, czy wreszcie zakupimy inwentarze żywe najładniejsze i powiększymy stan tychże w tym celu, by gospodarstwo ładniejszy obraz na zewnątrz przedstawiało, a w końcu dopiero, mając zaledwie resztki kapitału, pomyślimy o dokupnie karmy i nawozów?

Nie — postępowanie takie byłoby najbłędniejsze (choć nieestety tak często u nas napotykamy) — chłopski zdrowy rozsądek musiałby nas potępić, bo na cóż te wielkie nakłady, jeśli im nie będzie odpowiadał stosowny dochód? Wszystkie te wydatki nie wydadzą rezultatu, w najmniejszym bowiem stopniu dotyczą one małych dotychczasowych dochodów. Zapomnielibyśmy wówczas zupełnie, że dochody są zawsze i powinny być pierwszym głównym celem, według dochodu i około uzyskania tegoż, obracają się wszelkie zasady. Wszystko w gospodarstwie czynimy jedynie w celu osiągnięcia dochodów, w celu podniesienia tychże i utrwalenia. Najdoskonalsza żniwiarka lub kosiarka nie jest celem; możemy gospodarstwo zaopatrzyć jak najlepiej wspomnianymi maszynami, a mimo to ani o grosz produkcji nie podniesiemy tam, gdzie się ma

co kosić, tam inwentarz żywy będzie głodnym, a wówczas temu nie zapobiegnie najlepiej skonstruowana kosiarka.

Najwidoczniej mimowoli nasuwa się nam myśl, że jakiegokolwiek, nawet wielkie usiłowania gospodarze jeśli są za bardzo jednostronne, nie prowadzą do celu, ale tylko pozornie go uzyskują, a w rzeczywistości zbyt mało podniesiona produkcja, pochłania za wielkie nakłady kapitału. Krótko mówiąc, umieszczamy fałszywie nasze kapitały, czynimy za wielkie koszta w stosunku do dochodów. Bardzo dobrze ilustruje Kraemer brak harmonijnego związku w gospodarstwie wiejskiem w zdaniu, które tu przytoczymy dosłownie: „Wo der mühsam keuchende Düngerwagen der fröhlich rassenden Mähmaschine nicht

zeitig vorangegangen, da ist diese Harmonie schon längst verschwunden“.

Niepraktyczność w wybraniu środków w naszym przykładzie w celu podniesienia gospodarstwa, miejmy zawsze przed oczyma. Przykład to jeden z wielu bardzo; widzimy jednakże i w innych wypadkach w gospodarstwach, które już są na wyższym stopniu rozwoju, w gospodarstwach więcej intenzywnych, podobne zupełnie postępowanie powyżej opisanemu. Różnica cała polega w tem, że w gospodarstwach dopiero co wspomnianych rezultaty nie są tak widoczne i nie bywają z tej przyczyny uwzględniane, niechaj każdy z łaskawych czytelników zapyta siebie samego czy bywa inaczej, a nie wini autora, że prawdę wyswietlił.

(Dok. nast.)

Gospodarstwo krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy.

(Ciąg dalszy.)

Zbiory w roku 1892.

Gatunek płodu	Przestrzeń		P l o n							U W A G A	
			w ziarnie			w słonie	w głębiach	w sianie	w liściach		
			celny	średni	poślad						
morg.	sąż. kw.	k i l o g r a m y									
Zyto	1	40	1163	—	31	1872	—	—	—	z 1 morga ziarna	1140
Pszenvica na ugorze gnoj.	4	223	5719	74	28	9077	—	—	—	„	1381
„ w koniczysku	2	188	1952	32	62	2447	—	—	—	„	931
Jęczmień	2	188	2705	94	—	3346	—	—	—	„	1249
Owies rozpierzchnięty	—	1569	1039	—	—	1417	—	—	—	„	1059
„ węgierski	1	1200	2548	—	—	3382	—	—	—	„	1456
Groch „Victoria“	1	126	1503	—	—	1931	—	—	—	„	1404
„ zwyczajny	—	1200	904	—	—	1033	—	—	—	„	1205
Wyka	—	400	381	—	—	396	—	—	—	„	1524
Kukurudza „Cinquantino“ na gn gr. słaby	1	60	1500	—	—	1602	—	—	—	„	1456
Kukurudza „Cinq.“ na gn. grunt mocny	—	1275	1821	—	—	3067	—	—	—	„	2285
Kukurudza seklerska	—	425	720	—	—	974	—	—	—	„	2710
Fasola	—	200	100	—	—	200	—	—	—	„	800
Ziemniaki „Aurora“	1	100	—	—	—	—	19008	—	—	„ bulw	17925
„ „Early rose“ miesz.	—	266	—	—	—	—	1821	—	—	„	10953
„ Daberskie	—	266	—	—	—	—	2064	—	—	„	12415
„ Champion	—	266	—	—	—	—	2045	—	—	„	12300
Buraki pastewne	1	100	—	—	—	—	40258	—	—	„ głębi	37979
Marchew z makiem	—	600	121	—	—	—	2300	—	—	„	6100
Koniczyna myszami zniszcz.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	„	—
„ 1-szy pokos	2	—	—	—	—	—	—	3068	—	„ siana	1534
„ 2 gi pokos	1	1200	—	—	—	—	—	1734	—	„	991
„ nasienna	—	400	28	—	—	—	—	—	—	„ ziarna	121
Mohar na siano	—	868	—	—	—	—	—	1764	—	„ siana	3251
Kukurudza sekl. na siano	—	300	—	—	—	—	—	1749	—	„	9496
Mieszanka na siano	1	200	—	—	—	—	—	2328	—	„	2060
Lucerna	—	750	—	—	—	—	—	1716	—	„	3660
Kapusta	—	200	—	—	—	—	—	675	—	mszyce zniszczyły	—
Tytoń	—	—	—	—	—	—	—	—	—	z 1 morga liści	1395
Zielona pasza	2	1100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ugór	1	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pole okazowe	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem	30	—	20204	190	121	30744	67496	13039	571	—	—

Załączony tu wykaz tegorocznych plonów obliczony według omlotów próbných wykazuje znacznie wyższe plony od roku poprzedniego, uwidocznione w przytoczonym numerze „Rolnika — i tak w przecięciu wypadł plon z 1 morga:

w r o k u 1890/91:				w r o k u 1891/92:			
żyta	ziarna czelnego	410 kg	słomy 763 kg	żyta	1140 kg	słomy	1863 kg
żyta z wyką	„	628 „	„ 2812 „	—	—	—	—
pszenicy	„	529 „	„ 1559 „	„	1227 „	„	1843 „
owsa	„	534 „	„ 1647 „	„	1272 „	„	1702 „
jęczmienia	„	954 „	„ 1908 „	„	1249 „	„	1580 „
grochu zwyczaj.	„	733 „	„ 1321 „	„	1205 „	„	1376 „
„ „Viktorya“	„	—	—	„	1404 „	„	1804 „
wyki	„	776 „	„ 1592 „	„	1524 „	„	1584 „
fasoli	„	1020 „	„ 752 „	„	800 „	„	1200 „
ziemniaków	„	—	„ 9092 „	„	—	„	15960 „
buraków z makiem	„	101 „	„ 29692 „	bez maku	„	„	37979 „
marchwi	„	—	„ 21600 „	z makiem 323 „	„	„	6100 „
kapusty	„	—	„ 20000 „	zniszczona przez mszyce	„	„	—
koniczyny	„	—	„ 3315 „	„	„	„	1600 „
moharu	„	—	„ —	„	„	„	3351 „
kukurudza na siano	„	—	„ —	„	„	„	9294 „
mieszanki	„	—	„ 2142 „	„	„	„	2060 „
tytoniowych liści	„	—	„ 450 „	„	„	„	1305 „

Przedewszystkiem tak w r. 1891, jak i w bieżącym odznacza się wyższym plonem kukurudza, także były jej znaczniejsze plony i w latach poprzednich. Kukurudza najlepiej opiera się posusze i słotom, choroby roślinne nie niszczą ją tak, jak np. rdza zboże, a i myszy w niej szkody nie wyrządzają. Aby zaś osiągnąć tak wysokie plony, jak je gospodarstwo szkolne osiągnęło, należy ją uprawiać w świeżym gnoju samą bez fasoli, dobrać wcześniejszych gatunków, za gęsto nie sadić i gracowania dokonywać w należytych czasie.

Szkolne gospodarstwo przykupiło przed dwoma laty 9 morgów pola, które przez wiele lat wydzierżawiane było przez żydów i zostało gospodarstwem spółkowem z włościanami ogromnie wycieńczone i zanieczyszczone ciąglą uprawą naprzemian żyta i jęczmienia z soczewicą na ziarno; od niepamiętnych zaś czasów gnojeniem użyźniane nie było.

Na tych to polach uprawiana kukurudza na świeżym gnoju zaraz w pierwszym roku wydała ziarna z morga 1 456 kg, a słomy 1 555 kg; wprawdzie tej ostatniej mały plon, ale taki plon znowu ziarna należy do bardzo dobrych. Na polach zaś będących w dawnej kulturze, gdzie gnój już co 4-ty rok przychodzi, jest plon w ziarnie o $\frac{1}{3}$ część większy, bo przynosi z morga 2 285 kg ziarna, a w słomie więcej jak w dwójnasób bo 3 848 kg.

Tak to plonuje suto kukurudza „Cinquantino“, którą uprawiają wszystkie dworskie gospodarstwa, ale włościanie chociaż ją obrabiają w dworskich gospodarstwach za $\frac{1}{4}$ część, przecież nie rozprzestrzeniają w swoich gospodarstwach tego bardzo plennego gatunku, a do tego wcześniejszego, iż po zbiorze zasiana jeszcze ozimina dość dobrze się udaje, bo ma ona krótkie szulki, a włościanka zwana prosta, odznacza się długimi, więc według upartego mniemania wło-

ścian, powinna być plenniejszą. — Tak zaś nie jest, bo chociaż szulki Cinquantino są krótkie, ale kaczan jest bardzo mały tak, że z 100 kg szulek, bywa około 80 kg ziarna o pokaźnym bardzo kolorze pomarańczowym i połyskliwym, a wyżej płaconego, przytem na jednej łodydze bywa po kilka szulek, często po 3, a nawet czasami i po 5. Prosta zaś włościańska kukurudza jest późną, o ziarnie bladym, matowem, wiele też łodyg bywa jałowych, to jest bez szulek, a głównie z tego względu, iż włościanie są tak nie-dbali, iż się ją kukurudzę rzutem, a nie sady ją w równych odstępach od siebie, wskutek czego w wielu miejscach za gęsto łodygi są umieszczone, a nie przerzedzone podczas gracowania, nie osadzają zupełnie szulek.

W gospodarstwie szkolnem osobliwszym plonem obdarzyła kukurudza seklerska, której nasienie otrzymałem ze składu p. Lewieckiej z Krakowa. Czy ona jest rzeczywiście seklerską, o tem chyba może tylko zapewnić pierwotny dostawca tego ziarna; posiada ona szulki większe, ziarno jaśniejsze i znacznej wysokości łodygę, z tego względu przydatna na zieloną paszę, dojrzewa zaś nieco później od gatunku „Cinquantino“, a właśnie handle nasion zalecają seklerską kukurudzę jako najwcześniejszą. Jaki więc bądź jest to gatunek, zawsze zasługuje na uwagę wskutek swojej wielkiej plenności, bo wydał z morga ziarna 2 710 kg a kukurudzianki 3 900 kg. Ten gatunek kukurudzy i włościanom się bardziej podobał głównie swemi większemi szulkami i znaczną wysokością łodyg, to też jeden uczeń niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy zakupił tego ziarna na nasienie, które zasadzone na jego ojcowiznie w Świdowie i tu wydało bardzo plon wysoki tak, że zwróciła owa kukurudza ogólną uwagę miejscowych włościan.

(Ciąg dalszy nastąpi).

Dostawy dla c. i k. armii.

C. i k. Intendentura Xgo korpusu nadesłała do wiadomości c. k. gal. Tow. gospodarskiego pismo, wystosowane do c. i k. wojskowego magazynu prowiantowego w Przemyślu (pod datą Przemyśl dnia 9. marca 1893 L. 1774) które w streszcz niu obszernem podajemy. Treść jego jest następująca :

Zastępcy kół rolniczych, zasiadający w obu Izbach Rady Państwa, jakoteż i inni rolnicy zgłaszają się już od szeregu lat do zarządu wojskowego z ofertami i życzeniami, ażeby przy liwerunkach prowiantowych dla armii dawano pierwszeństwo przed innymi producentom rolnikom.

C. i k. państwowe Ministerstwo wojny jest też w myśl reskryptu Oddz. 12. Nr. 694 z 2. marca b. r w zupełności skłonne uwzględniać te uzasadnione żądania, o ile pewność prowiantowania zagwarantowaną zostanie i dla skarbu nie wynikną jakie stąd szkody.

Wojskowe magazyny prowiantowe powinny starać się usilnie, ażeby gminy i producenci żywo i skutecznie uczestniczyli w dostawach.

Przytem nadmieniam się przedewszystkiem, że tutaj chodzi tylko o prawdziwych producentów (rolników), którzy chcą dostawiać bezpośrednio swoje własne produkty, a nie o handlarzy i spekulantów, którzy pod bezzasadnymi pozorami udając producentów, chcą uczestniczyć w korzyściach, przyznanych tym ostatnim.

Ażeby zapobiedz nadużyciom w tym kierunku, należy, o ile te osobistości zarządom magazynów prowiantowych nie są już znane, żądać od producentów (rolników) przedłożenia świadectwa Towarzystwa rolniczego (lub Oddziału tegoż) do którego obrebu należą, potwierdzającego, że są rzeczywiście producentami i że cała przez nich oferowana ilość jest ich własnej produkcji.

Rolnicy, względnie stowarzyszenia ich mogą zamiast przez siebie wyprodukowanych artykułów prowiantowych wyjątkowo tylko dostawiać zakupione artykuły w takich razach, jeżeli wpływy od nich niezależne nie dozwoliły im dostawić artykułów ich własnej produkcji.

C. i k. państwowe Ministerstwo nie zapoznaje wprawdzie trudności skonstatowania, czy dostawiony artykuł jest czy nie jest własnej produkcji, nie normuje też wykonywania odnośnej kontroli, zastrzega jednak, że jeżeliby który rolnik, nadużywając swego charakteru producenta, dostawiał kilkakrotnie i bez istotnej konieczności artykuły zakupione a nie wyprodukowane przez siebie, musiałyby na przyszłość utracić korzyści, wynikające z charakteru producenta.

Poniżej zestawione są korzyści przyznane dla zachęcenia producentów do uczestniczenia w zadzierżawianiu dostaw dla armii, mianowicie :

1) Gminy, producenci i rolnicze korporacje uwolnione są od składania wadium czyli kaucyi odnośnie do tych dostaw, które wykonać mogą własnymi środkami, względnie produktami.

2) Gminom, producentom itp. przy zresztą równych ofertach co do jakości i ceny, przyznawane będzie pierwszeństwo

3) Przy zakupnachs we własnym zarządzie (Regiekäufe) mogą być przez nich przedkładane częściowe oferty aż po 100 cent. metr rozumie się z oznaczeniem terminu dostawy.

4) Każdemu rolnikowi wolno jeszcze przed rozpisanem ogólnych ogłoszeń licytacyjnych zgłaszać się do zarządów wojskowych i zarządy wojsk. magazynów prowiantowych mają oferty odpowiednie, opatrzone własną opinią przesłać c. i k. państw. Ministerstwu wojny do decyzji.

5) Wojskowe prowiantowe magazyny mają sporządzać wykazy przypuszczalnej potrzeby artykułów prowiantowych na najbliższy okres dostawczy dla pojedynczych stacyi i osobno podług potrzeby na własny zarząd i dla zadzierżawienia w ilościach zaokrąglonych na potrzeb roczną i te dla rozpowszechnienia w kołach rolniczych mają tutaj przedkładać w pięciu odpisach łącznie z corocznym planem zapewnienia dostawy w terminie do 7. czerwca.

6) Oprócz tego w ogłoszeniach dzierżawnych ma być oprócz przepisanego wykazu potrzeby, specjalnie co do artykułów pasznych (owsa, siana, ściółki i sieczki), zawsze w osobnych rubrykach wykazaną także przepuszczalną potrzebą roczną stacyami i artykułami, z nadmienieniem terminu odbioru wszystkich artykułów.

7) Rozpisywane odłoszenia dostawowe mają być rozsyłane w 2—5 egzemplarzach także władzom politycznym.

Dozwala się też wyjątkowo na wydanie władzom politycznym bezpłatnie po jednym egzemplarzu zeszytów zwyczajowych (Usancen Hefte) dla użytku interesowanych, chcących się poinformować.

8) Dla spowodowania jaknajwiększego udziału gmin i producentów w dostawach dla armii mają być krótkie zawiadomienia zwracające uwagę na urzędowe ogłoszenia o licytacyach, o zeszytach do informacji wyłożonych w magazynach prowiantowych itp. rozsyłane (ewent. pocztą) redakcyom pism lokalnych i to w języku krajowym do ogłoszenia z zastrzeżeniem ogłoszenia bezpłatnego.

9) Ażeby producentom, co do których jest zupełna pewność dotrzymania zobowiązań, ułatwić udział w dostawach, dozwala się, że dostawa paszy do potrzeby dla 15 koni po porozumieniu się z odnośnym oddziałem wojska może być zapewnioną w drodze ugody (Akkordweg). Na taki wypadek jednak zastrzedz należy pewien odpowiedni zapas gwarancyjny.

10) Co do artykułów pasznych w tych stacyach, gdzie stosunki miejscowe i interes armii na to bez uszczerbu skarbu dozwalają, mogą być przepisane terminy

odbioru (Fassungstermin) rozszerzane na 10–15 dni. Dziać się to może po porozumieniu się z odnośną terytoryalną intendaturą, oddziałem wojskowym i dostawcą.

11) Co do rozstrzygania sporów, które wyniknąby mogły z układu zawartego z producentem podług kupieckich zwyczajów, zawarowane być mogą sądy polubowne (Schiedsgericht). Taki z czterech członków złożony sąd polubowny czyli rozjemczy ma być w razie potrzeby wybierany swobodnie na pół przez obie strony, tj. przez sprzedającego i przez terytoryalną intendaturę, skarb zastępującą. Obie strony mogą do tych sądów wysłać zastępców, ale bez głosu stanowczego, tylko dla dawania wyjaśnień. Członkowie wybierają z pomiędzy siebie przewodniczącego większością głosów; w razie równości głosów rozstrzyga los. Uchwały zapadają większością głosów, ewentualnie decydującym głosem przewodniczącego i służą jako podstawa do decyzji władz wojskowych. Apelacji od uchwał niema.

Sądy polubowne nie mają jednak rozstrzygać samodzielnie w sprawach wynikających z niedotrzymania terminu umówionego i spóźnionej dostawy, ani też mogą w normalnych stosunkach przedłużać terminu dostawy ponad 14 dni — najwięcej, że mogą c. i k. państw. Ministerstwu wojny przedstawiać wnioski — punkt VIII zeszytu zwyczajnego (Usancenheft) jest tutaj decydujący.

W razie mobilizacji nie może sąd polubowny stawiać wniosków na 14-dniową prolongatę liwerunku.

12) Dla zastępstwa interesów rolnictwa przypuszczeni są na mocy reskryptu c. i k. państw. Minist. wojny Oddz. 12. Nr. 1423 z dnia 13. kwietnia 1892 (tut. rozporządzenie Nr. 2706 z dnia 21. kwietnia 1892) do normalnych komisyjnych rozpraw dla zabezpieczenia zaprowiantowania naturaliami także dwaj, przez Towarzystwo rolnicze delegowani mężowie zaufania.

W końcu nadmieniam się jeszcze, że ze strony producentów dochodziły wielokrotnie skargi na rozwekłą procedurę przy rozprawach zapewniających dostawę i na surowe warunki, przywiązywane do liwerunkowych a szczególnie dzierżawnych interesów.

Odnośnie do tego c. i k. Ministerstwo wojny dozwala z jednej strony intendaturom w razach, w których im się to wydaje dopuszczalnem i korzystnem, ażeby pojedyncze umowy odnoszące się do dzierżawienia jakoteż kupna zawierały w sposób układu (Akkordweg), z drugiej zaś strony wydaje się wskazanem, ażeby producenci o wszystkich z powyższego wynikających korzyściach i ułatwieniach byli każdorazowo powiadamiani, przyczem uwagę ich zwracać należy szczególnie na ułatwienie co do utrzymania rezerwowych zapasów, udzielone reskryptem c. i k. państw. Ministerstwa wojny Oddz. 12 Nr. 975 z r. 1893 (rozporządzenie Nr. 1813 z r. 1893) i zawarte w nowo wydanych zeszytach warunków dzierżawnych do Oddz. 12 nr. 610 z 1893 (rozporządzenie Nr. 1699 z 1893).

Powyższe jedynie i wyłącznie producentów dotyczące zarządzenia były dla tego tylko wypuszczone

z ogłoszenia w sprawie zapewnienia dostaw, ponieważ są stale obowiązujące i coroczne ich ogłaszanie jest zbytecznem.

Niniejsze rozporządzenie wystosowane zostało także do innych wojskowych magazynów prowiantowych w obrębie intendantury X. korpusu, w odpisie zaś udzielone zostało Intendanturom dywizyjnym tegoż korpusu.

Wartość użytkowa ręcznych separatorów.

Ręczne separatory wchodzą coraz częściej w użycie po mniejszych mleczarniach, za czem też poszło, że pojawiło się kilka odmiennych form, zarówno oczywiście przez wyrabiających je fabrykantów zachwalanych, a co wybór utrudnia tem bardziej, że właściwie wadliwości konstrukcyi żadnemu z separatorów zarzucić nie można, a różnica polega na wartości użytkowej, tj. że nie wszystkimi równą ilość mleka z tym samym nakładem można separować czyli odtłuścić, a co nie jest obojętne.

Sprawą tą zajął się dr. Gieseler w Poppelsdorf i zebrał daty z Poppelsdorf, z Kleinhof-Tapiau (we wschodnich Prusiech instytut mleczarski i stacya doświadczalna), z Proszkowa i z Anglii, przyszedł zaś do ogólnego wniosku, że rolnik może obecnie wymagać, ażeby separator z tłuszczu masłowego, zawartego w niezbieganem mleku, przeprowadzał co najmniej 94% w śmietankę i żeby ta ostatnia nie więcej jak 16% niezbieganego mleka wynosiła. Dalej powinna maszyna być tak zbudowaną, żeby ją tęga dziewczka mogła 1–2 godzin bez nadmiernego zmęczenia w ruchu utrzymać, cena zaś przy godzinnym dopływie 50, 125 i 250 litrów niezbieganego mleka nie przenosiła 260, 370 i 620 mark. Z obliczeń jego wynika, że Alpha-Baby-Separator bergedorfskiej fabryki (Bergedorfer Eisenhütte) pracuje najtaniej jeżeli chodzi o mniej, jak o 250 litrów dziennie, gdy dla większych ilości korzystniejszym jest separator Alpha B. Jeżeli dziennie przerobionych ma być mniej niż 50 litrów, natenczas „Baby“ zasługuje na pierwszeństwo.

Koszta za jednodzienne separowanie 100 litrów mleka wliczając amortyzację, czynsz, obracanie, czyszczenie itp. łącznie ze stratą tłuszczu wynoszą podług dra Gieselera przy separatorach bergedorfskiej fabryki: Baby 39·7 fenigów, Alpha-Baby 30·9 fonigów, Alpha B 37·5 fen.; przy separatorze średnim „Geräuschlose“ dra Braun w Berlinie 60·1 fen., przy małym duńskim Burmaister et Wain 39·9 fen., przy dużym duńskim 57·8 fen., przy separatorze „Dreiradbalance“ Nr. 3 z Karlshütte koło Rendsburga 48·3 fen., przy wielkim separatorze Arnoldoskim Lefeldt et Lentsch 39 fen., przy „Victoria“ wyrobu Watson Luidlaw & Co w Glasgow 41 fenigów. Dla większej ilości mleka koszta zmniejszają się w taki sposób, że np. przy separatorze „Alpha B“ przerabiając 200 litrów dziennie, koszta wyniosą

44-1 feniga. przerabiając 300 litrów kosztu wyniosą 50-7 feniga, czyli że w pierwszym razie odseparowanie śmietanki za 100 litrów kosztuje 22-05 fen., w drugim razie tylko 16-9 feniga

W sprawie handlu ze Szwajcaryą.

C. k. Ministerstwo rolnictwa wydało następujący okólnik do Towarzystw rolniczych:

„Korzystając z zatargu między Francją a Szwajcaryą, wynikłego w sprawie taryf, otworzyło c. k. austriackie muzeum handlowe ekspozyturę w Zurychu, wchodzącą natychmiast w życie celem ożywienia naszego handlu ze Szwajcaryą.

Ze względu na to, że monarchii naszej przyznano najdalej idące uwzględnienia, a cła od strony Francji znacznie podwyższone zostały, moglibyśmy niektóre artykuły, jak drzewo, masło, świeże mięso, ser, wino, krowy i woły, jałówki, cieleta, świnię, owce itd. korzystnie tam spieniężać. dlatego też wskazaniem byłoby koła rolnicze o tem zawiadomić i do najszerszego korzystania z tej nadarzonej sposobności zachęcić.

Zgłoszenia i zapytania poczynawszy od 1. lutego b. r. należy wysłać pod adresem:

Expositur des k. k. österreichischen Handels-Museum
in Zürich.

„Ekspozytura w Zurychu udzielać będzie wszelkich wyjaśnień bezpłatnie tak co do stosunku zbytu, jak i co do cen poszczególnych artykułów, wskaże na życzenie interesowanych odnośnych zastępców i hurtowników — jakoteż dostarczać będzie szczegółów co do stosunków cłowych i wysokości udzielić się mających kredytów poszczególnym firmom.

Książka informacyjna

dla kupna i sprzedaży zwierząt domowych.

Sekcya I. (hodowlana) Komitetu gal. Towarzystwa gospodarskiego ogłasza co następuje w sprawie użycia książki informacyjnej:

1) Celem ułatwienia kupna i sprzedaży zwierząt domowych pomiędzy członkami Towarzystwa gal. gosp. zaprowadzoną zostaje w Komitecie książka informacyjna.

2. Wpisanie do książki informacyjnej żądań sprzedaży lub zakupu, kosztować będzie 10 centów od sztuki bez względu na wiek i rodzaj zwierzęcia.

3) Każde wpisanie do książki informacyjnej poszczególnych żądań lub zapytań, ogłaszanem będzie w czterech po sobie następujących numerach „Rolnika“ bezpłatnie.

4) Na wszelkie zapytywania interesowanych. będzie odpowiadać kancelarya Komitetu za poprzedniem przysłaniem markami kwoty dziesięciu centów i osobnej marki pięciocentowej na wysyłkę odpowiedzi.

5. Osoby nie będące członkami Towarzystwa gosp. gal. mogą korzystać z wpisu życzeń swych do książki informacyjnej za złożeniem poprzód kwoty 20 centów od sztuki zwierzęcia, a żądania podobne „Rolnik“ umieszczać będzie jednorazowo bezpłatnie.

6) Zbierane wpisy do książki informacyjnej służyć mają na pokrycie kosztów manipulacji.

7) Każdy korzystający z książki informacyjnej jest obowiązany zawiadomić Komitet o dokonanej sprzedaży sztuki w księdze zapisanej, celem utrzymania ewidencji.

Bank rolniczy we Lwowie.

(Ulica Trzeciego Maja l. 2.)

Lwów, dnia 1. kwietnia 1893.

Tendencya niezmienna — z powodu świąt ruch nieznaczny.

Dziś notujemy za 100 kilogr. loco Lwów.

Pszonica gotowa	7-50 do 7-75
Żyto	5-90 „ 6-15
Owies obrocny	5-30 „ 5-70
Jęczmień	4-50 „ 5-50
Rzepak	11-25 „ 11-75
Groch	5-50 „ 10-—
Wyka	4-50 „ 5-—
Bobik	4-75 „ 5-25
Hreczka	7-00 „ 7-75
Kukurudza stara	5-30 „ 5-50
„ nowa	4-70 „ 5-00
Chmiel za 56 kilo	40-— „ 60-—
Koniczyna czerwona	60-— „ 75-—
„ biała	65-— „ 80-—
„ szwedzka	60-— „ 80-—
Spirytus za 10 000 ltr. pret. loco stacye kol.	11-25 „ 11-50

Bank rolniczy przyjmuje zamówienia na wszelkie nasiona i na maszyny rolnicze.

OGŁOSZENIA.

Kartofle Magnum bonum poleca na zbliżającą się wiosnę po przeprowadzeniu kilkuletnich prób w uprawie, jakoteż na karmę dla bydła i na wyrób spiry-tusu, SKARB POZNANKA HETMAŃSKA. — Cena za 100 kilo wraz z workami loco stacya Borki wielkie 2 złr. 20 ct.

Zamówienia przyjmuje Zarząd dóbr w Poznance hetmańskiej p. Grzymałów, za opłatą gotówki lub za zaliczką kolejową. — Niżej 700 kilo nie sprzedaje się. 2—2

Zarząd wapienników i kamieniołomów w Pustomytach p. Nawarya ma do sprzedania w wszelkich ilościach

Wapno nawozowe

po 15 zlr. za wagon 10 000 klgr. loco stacya kolei państwowej Glinna-Nawarya. — Dla uzyskania zmniejszenia frachtu do połowy, należy przy zamówieniach przysyłać świadectwa starostwa. 5-6

Na nasienie!

OWIES Lüneburski, Danebrog, Hopetown, szkocki, Dubaner, Triumph 100 kilo z workiem po 8 zlr. do stacyi kolejowej w Oleszycach.

KARTOFLE 100 kilo z workiem również do stacyi kolejowej w Oleszycach: Simson, Athene po 4.50 zł., Anderssen po 2 zlr., Książę Lippe po 2.50 zlr., Gorzelniak i Dolega po 10.50 zlr. 2-3

ma na sprzedaż zarząd dóbr w **Rudzie, poczta Cieszanów.**

Zarząd dóbr JW. hr. Romana Potockiego w Chlebowicach przyjmie zaraz na praktykę gospodarczą młodego człowieka z odpowiednim wykształceniem. — Oraz jest do obsadzenia przy tymże zarządzie posada adjunkta gospodarczego. — Warunek przyjęcia: ukończona szkoła rolnicza. 3-4

Kompletne rolnicze aparaty gorzelniane

i aparaty do rektyfikacyi spirytusu, kotły parowe, żelazne rezerwoary na spirytus, kadzie do gotowania, parniki kostne, pompy i urządzenia rzeźni, pompy piwne chłodniki, kadzie brzeczkowe, chłodniki browarne i maszyny parowe

dostarcza po najumiarkowańszych cenach

fabryka towarów metalowych

Jana Ochsner

w Białej (Galicya) 2-52

POMPY

 wszelkiego rodzaju dla domowych i publicznych celów, dla rolnictwa, budownictwa i przemysłu.

NOWOSC: Podług patentowanej inoxydacyjnej metody Bower-Barf robione

Pompy inoxydowane

zabezpieczone są przed rdzewieniem.

Katalogi gratis i franco

W. Garvens, Wien

Nabywać można przez różne handle żelazne, maszynowe, itp. przedsiębiorstwa techniczne i wodociągowe; żądać wyraźnie **Garven's inoxydirte Pumpen,** względnie **Garven's Waagen.**

Odpowiedzialny redaktor **W. Tymiecki.**

Nakładem galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego.

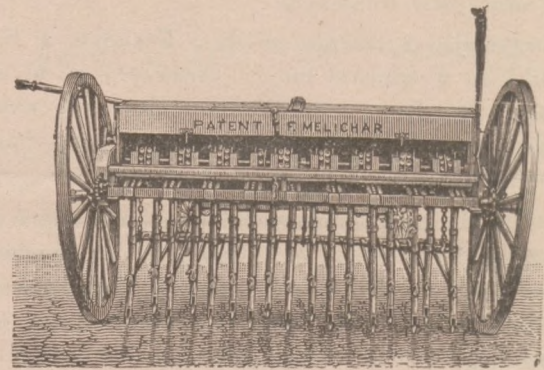
Z Drukarni „Dziennika Polskiego“ pod zarz. Franciszka Katnera.

JAŁOWNIK

i 24 krów rasy Oldenburgskiej

jest jeszcze do sprzedania 3-3

Nikłowice poczta Sądowa Wisznia.

Siewnik Melichara

powszechnie za najlepszy, najpraktyczniejszy i najtańszy uznany.

Wobec zbliżającej się pory siewby uprasza się uprzejmie PT. Odbiorców o łaskawe wczesne zgłoszenia, z powodu bowiem już obecnego licznego napływu zamówień, późniejsze zlecenia nie mogłyby być na żadaną porę uskutecznione.

MICHAŁ DORNWALD 7-?

Generalne zastępstwo siewników Fr. Melichara dla Galicyi i Bukowiny.

Stacya doświadczalna kartofli w Chlebowicach w dobrach JW hr. Romana Potockiego, ma do sprzedania loco stacya kolei Chlebowice-Bóbrka

33 odmian kartofli

wykazanych w zestawionej tabeli plonów z tejże stacyi w r. 1892, a umieszczonej w „Rolniku“ b. m. 2-2

SZCZEPAN FRANKO w Czupernosowie poczta Przemyślany ma na sprzedaż buhajka rocznego rasy półkrwi Simenthal cena 120 zł.

WAGI

 najnowszej i najlepszej konstrukcyi

Decymalne, centezymalne mostowe wagi, kantary, z drzewa i żelaza, dla handlu, ekspedycyji frachtowych, fabryk rolnictwa i przemysłu. Wagi do użytku omowego Wagi osobowe i bydłce

Towarzystwo komandytowe dla fabrykacyi pomp i maszyn

I. Wallfischgasse 14

Katalogi gratis i franco